

მე-19 საუკუნის ქალაქების მოსახლეობის ცვლილება და მისი გამომწვევი მიზეზები

დავალება N4

საგანი: მოქალაქეობა
ლექტორი: ნია ხაჭაპურიძე
სტუდენტი: სოფიო მანთაშაშვილი

XIX საუკუნის მეორე ნახევარი საქართველოს ისტორიაში გარდამტეხი პერიოდი იყო. ქვეყანა თანდათან დგამდა ნაბიჯებს ეკონომიკური, სოციალური და კულტურული განვითარებისათვის. სწორედ ამ დროიდან იწყება მრეწველობა, რკინიგზის გაყვანა, ბატონყმობის გაუქმება და განათლების გავრცელება, რაც საქართველოს ცხოვრების ყველა სფეროზე აისახა.

ფოთი—თბილისის რკინიგზა იყო პირველი რკინიგზა საქართველოში. მისი მშენებლობის პროექტი რუსეთის იმპერატორს 1864 წელს წარუდგინეს დასამტკიცებლად. იმავე წელს, 13 მაისს, ზესტაფონში ოფიციალური ნებართვის მიღებამდე დაიწყო მინის სამუშაოები. 1865 წელს მთავრობამ გამოიყო თანხები მინების შესასყიდად და საინჟინრო ნაგებობების ასაგებად, ხოლო 1870 წელს მშენებლობა გადაეცა „ფოთი—თბილისის გზის საზოგადოებას“. 1871 წლის 26 აგვისტოს გაიხსნა ფოთი—ზესტაფონის მონაკვეთი, ხოლო 1872 წლის 22 ოქტომბერს — მთელი ხაზის მიმოსვლა ფოთიდან თბილისამდე. მშენებლობაზე სულ დაიხარჯა 23,603 ათასი მანეთი. ფოთი—თბილისის რკინიგზამ დიდი წვლილი შეიტანა ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების, მრეწველობის ზრდისა და ქალაქების გამოცოცხლების საქმეში.

XIX საუკუნის მეორე ნახევარში და XX საუკუნის დასაწყისში საქართველოში დაიწყო მრეწველობის განვითარება. ამ პერიოდში განსაკუთრებით გამოირჩეოდა მანგანუმის, ქვანახშირის, სპილენძის, მინისა და ნავთობის წარმოება.

ყველაზე მნიშვნელოვანი გახდა ჭიათურის მანგანუმის საბადოები, რომლებიც მსოფლიო ბაზარზეც კი გახდა ცნობილი — ჭიათურის მანგანუმი იმ დროისთვის ხარისხით ერთ-ერთ საუკეთესოდ ითვლებოდა.

გარდა ამისა, ტყიბულში განვითარდა ქვანახშირის მოპოვება, ზესტაფონსა და ქუთაისში — მეტალურგიული და მექანიკური საწარმოები, ხოლო ფოთსა და ბათუმში — ნავსაშენი და გადამამუშავებელი ქარხნები.

მრეწველობის განვითარებას ხელი შეუწყო რკინიგზის გაყვანამ და პორტების (ფოთი, ბათუმი) ამოქმედებამ, რამაც საქართველოს საერთაშორისო ვაჭრობაში ჩართვის შესაძლებლობა მისცა.

1861 წელს საქართველოში გაუქმდა ბატონყმობა, რაც ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკურ ცხოვრებაში გადამწყვეტი ცვლილება იყო. გლეხები გათავისუფლდნენ პირადი დამოკიდებულებიდან და მიიღეს მინის კუთვნილების უფლება, თუმცა მინის ნაწილი ბატონებს დარჩათ, რის გამოც ბევრმა გლეხმა იძულებით დატოვა სოფელი და ქალაქებში სამუშაოდ გადავიდა.

ბატონყმობის გაუქმებამ ხელი შეუწყო **დაქირავებული შრომის განვითარებას, ქალაქების ზრდას და სოფლის მეურნეობის მოდერნიზაციას**. ამან გააძლიერა კავშირი ქალაქსა და სოფელს შორის, წარმოიშვა ახალი სოციალური ფენები — **მშრომელი გლეხობა და მუშათა კლასი**.

ეს პროცესი გახდა ერთ-ერთი მთავარი წინაპირობა საქართველოს **მრეწველობისა და ურბანიზაციის განვითარებისთვის XIX** საუკუნის მეორე ნახევარში.

XIX საუკუნის მეორე ნახევრიდან საქართველოში მნიშვნელოვნად გაიზარდა წერა-კითხვის მცოდნე ადამიანების რაოდენობა. ბატონყმობის გაუქმების შემდეგ საზოგადოების განვითარებამ და ქალაქების ზრდამ განათლების საჭიროებაც გააძლიერა. ქვეყანაში იხსნებოდა **სახელმწიფო და კერძო სკოლები, სემინარიები**, ასევე **ქალთა სასწავლებლები** (მაგალითად, თბილისის ქალთა გიმნაზია).

განსაკუთრებული როლი ითამაშეს **თერგდალეულებმა**, რომლებმაც განათლებას ევროპულ სტანდარტებზე და ეროვნულ ენაზე პოპულარიზაცია გაუწიეს.

სწორედ ამ პერიოდში ჩამოყალიბდა განათლებული ფენა — **მასწავლებლები, ჟურნალისტები, მწერლები, ინჟინრები**, რომლებიც საქართველოს საზოგადოებრივ და კულტურულ ცხოვრებაში აქტიურად ჩაერთნენ.

ამგვარად, წერა-კითხვის გავრცელებამ საფუძველი ჩაუყარა ქვეყნის **ინტელექტუალურ და ეროვნულ აღმავლობას**.

XIX საუკუნის მეორე ნახევარში თერგდალეულების თაოსნობით საქართველოში დაიწყო ეროვნული მოძრაობა. თერგდალეულები ეწოდებოდათ ახალგაზრდებს, რომლებიც სწავლობდნენ რუსეთში, ძირითადად პეტერბურგის უნივერსიტეტში, და იქ მიღებული ევროპული იდეებით სამშობლოში ბრუნდებოდნენ. ისინი მიზნად ისახავდნენ საქართველოს კულტურული და სოციალური განახლების, ეროვნული ცნობიერების გაღვივებისა და განათლების გავრცელების საქმეს.

თერგდალეულებმა წამოაყენეს **ეროვნული თვითშეგნების, ქართული ენის, ლიტერატურისა და განათლების დაცვის იდეა**, და საფუძველი ჩაუყარეს საქართველოს **ეროვნულ-განმანათლებლურ მოძრაობას**.

მათი მოღვაწეობა გახდა გზა, რომელმაც ქართულ საზოგადოებაში გააძლიერა თავისუფლების, ერთობისა და პროგრესის სურვილი.

XIX საუკუნის მეორე ნახევარი საქართველოს ისტორიაში დიდი გარდატეხისა და პროგრესის ეპოქად იქცა. ამ პერიოდში ქვეყანაში დაიწყო მრავალი სოციალური, ეკონომიკური და კულტურული ცვლილება, რომლებმაც საფუძველი ჩაუყარეს ქვეყნის მოდერნიზაციას. ბატონყმობის გაუქმებამ, რკინიგზის გაყვანამ და მრეწველობის განვითარებამ ხელი შეუწყო ქალაქების ზრდას, შრომითი ურთიერთობების შეცვლასა და საზოგადოების განახლებას. ამასთან, განათლების გავრცელებამ და თერგდალეულების ეროვნულ-განმანათლებლურმა მოძრაობამ გააღვივა ქართველი ხალხის ეროვნული თვითშეგნება და ერთიანობის იდეა. სწორედ ამ მოვლენებმა შექმნა ის საფუძველი, რომელმაც XIX საუკუნის ბოლოსთვის საქართველო ახალი, პროგრესისკენ მიმართული ისტორიული განვითარების გზაზე დააყენა.

დავალება - მოიპოვეთ / ისტორიის კურსიდან გაიხსენეთ დამატებითი ინფორმაცია ქვემოთ ჩამოთვლილ ფაქტებთან დაკავშირებით.

- შეიქმნა რკინიგზის ქსელი - ფოთი გახდა ცენტი;
- განვითარდა მრეწველობა - შეიქმნა მანგანუმის და სხვა საწარმოები;
- **1861** წელს გაუქმდა ბატონ-ყმობა;
- იზრდება წერა-კითხვის მცოდნე ადამიანების რაოდენობა;
- თერგდალეულების თაოსნობით იწყება ეროვნული მოძრაობა.